

tenint en compte el fet que ha passat al sard, i això normalment podia ocórrer durant els Ss. XIV a XVI;² en castellà es documenta a. 1188-1230 en els Furs d'Alfayate (text escrit en lleonès), i en portuguès *caçapo* ja apareix en Gil Vicente (princ. del S. XVI).⁵

La seva àrea geogràfica comprèn tot el País Valencià, i Camp de Tarragona, i la major part del territori occidental.³ La resta del territori català usa *llorigó* (amb var. *llodrigó*), procedent de l'iberisme LAUREX, -ICIS, de Plini. L'extensió de *catxap*⁴ correspon a l'àrea mossàrab del català; en portuguès la variant amb ç és del nord, i la que té *ch* és d'Alemtejo, que és també el territori mossàrab; i d'altra banda pel que fa al territori castellà el fet que Alcalá Venceslada registra *acachaparse* com a andalus per *agazaparse*, i ¹⁵ (a) *gachapazo* 'caída con todo el cuerpo', indica que enfront de *gazapo* del nord havien d'existir també formes amb *ch* en el Sud. Ara bé, l'oposició entre un *tx* mossàrab i la ç del Nord normalment es pot produir en els reflexos de -CCI-, -TTI-, -CTI- o -PTI-, i això ²⁰ dóna a entendre que el mot pot ser relacionat amb CAPTIARE, i efectivament com que el *catxap*, incaut per la seva joventut és més fàcil de caçar que no pas el conill adult, podem deduir que *catxap* podia ser una espècie de diminutiu de *caça* en el sentit de 'peça caçada'. Els sufixos -apo, -opo, d'origen pre-romà, tenen sovint el valor del diminutiu segons es fa palès en alguns mots castellans.⁵

A l'article *gazapo* del DCEC s'han indicat les objeccions a les etimologies proposades per al mot cast.: ³⁰ el gr. *δασύπους* 'espècie de conill de pèl espès' (Covarr., i després Diez); o partir de mot *gazuza* 'fam' i *gazofia* com volia Spitzer, o derivar-lo de *cacho*, *cachorro* 'el petit del gos' segons va proposar Sainéan, seguit després per Hubschmid, o bé derivar-lo d'*agachar* (*acachar*), encara que *agacharse* o *estar agazapado* són característiques del *catxap*, car per a tal suposició hauríem de postular una base *COACTIARE (no documentada en ibero-romànic), paral·lela al COACTARE d'on provinguí possiblement *agachar* (DCEC I, 717).⁴⁰

Amb això queden com a possibilitats: una derivació del mot *caça*, o bé un origen pre-romà del sufix i del radical. Així i tot no podem prescindir de considerar encara una altra possibilitat. Ja s'ha notat en el DECH que el nostre mot presenta semblança extraordinària ab el nom indoïrani comú del galàpat o tortuga: scr. *kacçyápah*, també *kacçhapah* (i fins *káčça-*), ave. *kasyapa-*, persa *kašaf*, afg. *kašap*, en ossetí *xæfs* 'gripau, granota' i l'antic sàki khotanès reunia en *kbhysa* els dos significats (Bailey, *Trans. of the Phil. Soc.* I, 1945, 30; BSOAS XII, 330, § 5; Mayrhofer, *K. Etym. Wb. Aind.* I, 190); i com que s'ha mostrat, per altra part, que l'aragonès i el català *farnaca* 'llebre jove' procedeixen del persa per conducte de l'àr. *ħarnaq* (DCEC II, 499), no es pot descartar del ⁵⁵ tot la idea que *catxap* estigui relacionat amb aquella família de mots. Ara bé, el mot indoïrani essent d'origen desconegut i no indoeuropeu, però de data molt reculada, se li pot sospitar una procedència del substrat sumeri o elamític; i d'altra banda, davant una ⁶⁰

LÍMITS NORD, EST I SUD DE LA ZONA ON S'USA FARNACA (o farnaqueta).

LÍMIT NORD I NORD-EST DE LA ZONA ON S'USA CATXAP (o catxapó, catxapet).

EN SÍNTESI: *farnaca* a la vegueria de Lleida en tots els seus àmbits, incloent-hi les Marques d'Aragó, a les Conques de Barberà i Queralt i a tota la Conca de l'Ebre (si bé són vagues les notícies referents a Tortosa), a Morella i part del Baix Maestrat, però ja no a la resta del País Valencià ni a la vegueria de Tarragona. En aragonès: tot l'Alt Aragó (incloent-hi les primeres altes valls navarreses) i Aragó oriental, però sembla que ja no s'usa a la part central d'Aragó o hi és poc conegut.

Catxap a tot el País Valencià, Marques d'Aragó, vegueria de Lleida, junt amb tot el Pallars Baix i Mitjà, Flamicell, Segre Mitjà i vegueries de Tarragona-Reus fins al Gaià. Més enllà ja s'usa *llorigó* (o *llorigonet*).

semblança tan notable amb el mot hispànic, no seria molt aventurat suposar que la forma irànica hagués passat com a terme vulgar internacional de caça (potser directament d'aquell substrat) a varietats orientals de l'àrab com a nom despectiu d'un petit conill, i des d'allí hagués viatjat, igual que *farnaca*, a Espanya. És important de notar la considerable coincidència de les àrees catalanes dels dos mots *catxap* i *farnaca*, veg. el croquis comparatiu adjunt. Comparant-les veiem que quasi només difereixen en el fet que el